

CERCURILE DE LECTURĂ - ACTIVITATE EXTRACURRICULARĂ DE PROMOVARE A LECTURII DE PLĂCERE ÎN CDI

prof. Alina PETRI
Casa Corpului Didactic Cluj

Contextul didactic

Este unanim recunoscut că, prin lectură, se urmărește formarea unor competențe și abilități care se vor dezvolta pe mai multe tipuri de practici: lectura de informare, lectura de plăcere, lectura instituționalizată. Se dorește așadar atât formarea unui lector competent, dar și a unui cititor care să-și formeze gustul propriu de lectură, astfel încât să fie un cititor activ pe tot parcursul vieții sale. Lectura devine astfel deopotrivă act de cunoaștere și act de comunicare (implică un rol activ, dinamic al lectorului, angajat într-un dialog cu textul).

Latura care nu se neglijează și care câștigă din ce în ce mai mult teren în contextul unui model didactic al dezvoltării personale, este formarea de *valori și atitudini*. Din cadrul acestora, cele pe care se bazează activitățile dedicate lecturii sunt *cultivarea interesului pentru lectură și a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii, stimularea gândirii autonome, reflexive, critice, în raport cu diverse mesaje receptate; formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii*. Toate acestea valorizează arta ca pe o formă de comunicare și de cunoaștere care se răsfrânge asupra dezvoltării propriei personalități.

De ce este centrul de documentare și informare un organism care promovează lectura?

În cadrul școlii și, mai larg, al comunității, centrul de documentare și informare este un spațiu primitiv pentru orice elev, profesor, cetățean, în care fiecare își va găsi calea pentru dezvoltarea personală, prin accesul nemijlocit la informație (cărți, mijloace multimedia, computere conectate la internet), un spațiu în care informația trebuie prelucrată pentru a fi transformată în cunoaștere.

Acest organism își asumă două funcții esențiale: funcția de „bibliotecă” și funcția de „cercetare și prelucrare a materialului informativ”. Pornind de aici, centrul de documentare și informare îndeplinește mai multe roluri: este locul care incită la lectură, răspunde nevoii de cunoaștere a elevului și curiozității acestuia, este un centru de resurse documentare multimedia, furnizează documente necesare informării școlare și profesionale a elevilor, în vederea integrării lor socio- profesionale, este locul în care nu doar sunt păstrate documentele, este în același timp și locul de inițiere în căutarea de informații și a altor tehnici de documentare: utilizarea dicționarilor, enciclopediilor, a fișierelor de informație; luarea de notițe; realizarea fișelor de lectură, conceperea fișelor tematice etc.

Datorită acestor moduri de tratare a resurselor, centrul de documentare și informare joacă un rol pedagogic important în promovarea lecturii și în viața școlii în general.

Viziunea asupra lecturii este îmbunătățită în centrul de documentare și informare, întrucât în această nouă structură prioritară este *misiunea pedagogică*, de desfășurare și îndrumare a unor activități didactice menite să promoveze autodevenirea. Centrul de documentare și informare dispune de multiple spații, cărora le corespund funcții specifice. De asemenea, contează diversificarea suportului informativ: dacă în biblioteci sunt exclusiv materiale pe suport clasic, hârtie, în centrul de documentare și informare, pe lângă cărți există casete video și audio, CD- uri, computere conectate la internet și, desigur, documentarea prin utilizarea acestor resurse rămâne absolut prioritar bazată pe lectură. Centrul de documentare și informare promovează pedagogia reușitei școlare, care îl plasează pe elev în centrul

procesului educativ, prin accesul tuturor la informație, prin oferirea posibilităților de a se iniția în folosirea metodelor moderne de lucru (munca în echipă, abordarea interdisciplinară), care conduc, finalmente spre formarea de atitudini specifice (spirit de inițiativă, deprinderi de căutare și prelucrare a informațiilor).

În primul rând, centrul de documentare și informare dezvoltă o politică culturală care favorizează actul lecturii și achiziționarea de competențe proprii lectorului activ.

Modalitatea concretă prin care lectura de plăcere este activată în centrul de documentare și informare este bazată pe *animațiile de lectură*, în care rolul dominant este al elevilor, profesorul documentarist asumându-și doar rolul de promotor al lecturii.

Animațiile de lectură sunt activități care își propun să-i determine pe tineri să citească sau să reconcilieze relația lor cu cartea, activități de mediere culturală, menite să reducă distanța dintre elev și sursa de informație. Aici lectorul are responsabilitatea interpretării sale și a demersului propriu de înțelegere. Interpretarea este rezultatul unei negocieri între conținuturile cărții și tot ce pre-există în mintea cititorului (amintiri, fantezii, lecturi anterioare, întrebări, curiozități, cunoștințe etc.). Se vorbește astfel, de o „co-enunțare” în cazul lecturii, ca și cum cititorul ar crea o parte din sensul operei.

Cum se poate ajunge la o astfel de lectură automotivantă pentru elevi? Poate trebuie avute în vedere câteva principii care să-l ajute pe profesorul documentarist să fie extrem de persuasiv:

- lectura să fie centrată pe sensurile pe care textul le poate genera (a citi pentru a înțelege);
- lectura să fie interactivă (să se producă un dialog între cititor și text și între cititorii aceleiași cărți, bazat pe răspunsuri subiective);
- lectura să fie exersată (să li se creeze elevilor ocazia de a ieși dintr-un șablon rigid, de a aborda fenomenul lecturii în mod diferit, adaptat lor și contextului);
- lectura să aibă un scop bine identificat pentru elevi (plăcere, autocunoaștere, descoperirea unor particularități textuale etc.);
- lectura să fie încurajată (prin atitudinea personală a profesorului documentarist, prin recompense, prin discuții valorizatoare etc.)

În ciuda unei prejudecăți sociale despre plăcere, R. Barthes spunea, spre exemplu, în *Le plaisir du texte* că: „futilitate și/ sau vinovăție, plăcerea este fie leneșă, fie deșartă, o noțiune de clasă sau o iluzie. O tradiție foarte, foarte veche: hedonismul a fost reprimat de aproape toate filosofii”- lectura de plăcere sau automotivantă, autotelică, este singura care asigură un cititor avizat, un cititor permanent, care va continua această practică dincolo de băncile școlii și pe care am dorit să o consolidăm prin intermediul proiectului „Cercurile de lectură”.

Despre cercurile de lectură

„Cercurile de lectură” este un proiect inițiat de Asociația Națională a Profesorilor de Limba și Literatura Română „Ioana Em. Petrescu” (ANPRPO), cu sprijinul Institutului Cultural Român, demarat în 2004 și care constituie o inovație didactică în școala românească și, în același timp, un exemplu de bună practică al profesorilor de limba română. Proiectul este derulat la nivel național, constând în activități extrașcolare organizate, în deosebi, de profesori de limba și literatura română, care promovează lectura de plăcere. Activitățile sunt organizate

săptămânal, după regii creative, nondirective, în care contactul elevilor cu cartea să fie cât mai puțin mediat.

Pentru a se ajunge la un cititor competent cred că trebuie mizat mai întâi pe o latură afectivă, pe o exersare a ceea ce Eco numea „lectură naivă”. Acest lucru l-am probat prin analize ale nivelului fonetic al textelor, pe baza cărora au trebuit să explice reacțiile empatice, prin întâlnire cu paratextul operei (analiza titlului, a ilustrațiilor de pe copertă, sau a fragmentelor ecranizate), prin sinectică (asumarea personală a unui rol în text, punerea în locul autorului, al unor personaje sau obiecte, modificarea unor fapte și consecințe din romane...) prin analiza contextelor producerii și receptării etc. Fără ca totul să pară o lecție rigidă de literatură, se ajungea la „lectura analitică” sau „interpretativă” (Scholes).

Comprehensiunea operei literare este o problemă pe care am încercat să o abordez în mod inovativ: o dată se pornea de la incipit, alteori de la un fragment relevant sau chiar de la final, alte ori de la leitmotive sau de la simple amănunte, de la o replică a personajelor sau de la o opinie critică, prin rezumarea faptelor sau anticiparea lor. Aspectul ludic, de multe ori pe care l-a îmbrăcat acest pas, a făcut posibilă cu ușurință ajungerea la lectura metodică, „hermeneutică”, „circulară” sau „critică”. S-a mizat și aici atât pe fidelitatea față de operă cât și pe viziunea subiectivă a cititorului.

De aceea, exemplific trei activități derulate în cadrul cercurilor de lectură pe care le-am organizat cu elevi de liceu.

1. Nota de inimă

Activitate de deschidere a cercurilor de lectură

Scop:

- evocarea unor experiențe autentice de lectură, care definesc, în esență, tipuri de cititori, de cărți și de lecturi;
- alcătuirea unei liste de cărți citite, ce poate fi folosită ca punct de pornire al cercurilor de lectură, în locul recomandărilor stricte ale profesorului;
- lectura predictivă, pornind de la o experiență olfactivă;
- incitarea la lectură, prin metode neconvenționale;

Desfășurare:

1. *Evocare:* Li se oferă participanților o listă ce cuprinde mai multe mirosuri, precum: *vanilie, scorțișoară, iasomie, naftalină, tămâie, locomotivă, asfalt topit, mare, munte, mentă, ceapă prăjită, leuștean, mămăligă, trandafiri, viorele, crini, iahnie de fasole, transpirație, cerneală, celuloză, lemn ars, lemn de fag, brad, dulceață de gutui, magiun de prune, ciuperci, mucegai, iarbă proaspăt cosită, fân, usturoi, cupru, cameră neaerisită, lavandă, mere, pere coapte, vin tămâios, gogonele murate, moare de varză, pește prăjit, porumb fiert, rachiu de caise, vișinată, cafea la ibric, ulei ars, praf etc.*

Timp de câteva minute, participanții relaționează aceste mirosuri cu evenimente petrecute, cu experiențe personale, cu amintiri, cu persoane. Pot, în perechi, să-și împărtășească aceste evocări. Mai apoi, fiecare va alege din listă două mirosuri, asociindu-le povestea evocată de acestea, o persoană, un loc, un obiect și o carte. Se va completa, astfel, tabelul următor:

Mirosul	Povestea evocată	Asocieri			
		O persoană	Un loc	Un obiect	O carte citită
1.					
2.					

Aceste elemente vor fi făcute cunoscute de către fiecare participant, iar cărțile aduse în discuție vor face obiectul unei liste de cărți comune și vor reprezenta, indirect și implicit, recomandări de lectură.

2. *Realizarea sensului*: Dintr-un recipient special, fiecare participant primește câte un „papyrus” - sigilat cu pecete de ceară și parfumat discret. Fără a-l desface, pornind doar de la miros, fiecare va încerca să intuiască ispititorul conținut al mesajului (lectura predictivă): unde s-ar putea petrece acțiunea, când, cine ar fi personajele, care ar fi intriga... Dezvoltarea misterului „papyrusului” - un fragment din *Parfumul* de Patrick Suskind.

3. *Reflecție*: lectura și analiza lecturii predictive.

2. Campania electorală a cărților

Obiective:

- Promovarea lecturii de plăcere și a lecturii interpretative
- „Socializarea” lecturii prin popularizarea propriilor experiențe de lectură
- Implicarea, motivarea, stimularea cititorilor

Etapele proiectului:

1. *Lansarea proiectului „Campania electorală a cărților”*:

Popularizarea activităților proiectului prin afișe, prezentări, fluturași. Prezentarea standardelor impuse pentru produsele finale ale proiectului: mini-afișele de prezentare a câte unei cărți citite, însoțite de un slogan motivant și de câteva impresii de lectură. Se stabilesc câteva reguli ale concursului: candidații sunt cărțile citite în acest an școlar, la cerc sau în afara lui; sunt scoase la rampă prin discursurile cititorilor, de cinci minute, și prin intermediul unui afiș, unde se include sloganul pentru promovarea cărții și motivarea lecturii, impresii de lectură, citate, reprezentări diverse.

2. *Cerc de lectură- Prezentarea „candidaturilor”*:

E o ședință de cerc de lectură deschisă tuturor cititorilor care își vor prezenta cărțile citite în acest an școlar, se vor dezbate subiectele, se vor puncta elemente de interpretare.

În cadrul activității pe care am organizat-o, s-au prezentat cărți dintre cele mai diverse. De la cele nepretențioase, incluse în secțiunea „Cărți șic”, precum *Diavolul se îmbracă de la Prada*, *Jurnalul lui Bridget Jones*, la cele din marea literatură universală, ca *Frații Karamazov*, *Mândrie și prejudecată*, *Evreul*, *Faust*, *Tristan și Isolda*, *La răscruce de vânturi* etc. De la „Cărți despre noi”, precum *Alchimistul*, *De veghe în lanul de secară*, *Pe culmile disperării*, *Dicționar Robert de nume proprii*, *Visul copilului care pășește pe zăpadă fără să lase urme*, la „Cărți de milioane”, ca *Mă numesc Roșu*, *Mercur*, *Flori pentru Algernon*, *Orbitor*, *Portretul lui Dorian Gray*, *Un veac de singurătate*, *Dragoste în vremea holerei*, *Ca apa pentru ciocolată* etc.

3. *Expoziția „electorală” a mini-afișelor de prezentare a cărților candidate*. Toate afișele au fost expuse două săptămâni pe coridoarele liceului, cu scopul de a fi studiate de publicul larg. În pauze și după ore erau discutate, analizate, criticate.

4. *Votarea*:

Elevii și profesorii au votat, pe „buletine de vot”, cartea pe care o consideră câștigătoare, în funcție de interesul stârnit pentru lectură sau relectură, de prezentarea făcută în cercul de lectură și prin afiș. De asemenea, s-a organizat un juriu care a stabilit câștigătorii la secțiunile „Cel mai bun discurs” și „Cea mai originală prezentare de carte”.

5. *Premierea candidaților câștigători*: prin premii în cărți și prin publicarea în revista școlii a prezentărilor câștigătorilor.

3. **Cărțile Pe Care Nu Le- Ai Citit** - activitate de creare a listelor de lectură suplimentară

În romanul său fascinant *Dacă într-o noapte de iarnă un călător*, Italo Calvino construiește o alegorie a Cititorului, în căutarea Cărții Cărților, a scriiturii care să-l mulțumească pe deplin, să-l determine să se regăsească definitiv și să o împărtășească cu cei dragi. Fețele lui sunt multiple, e Cititor și Cititoare, cititor de plăcere, dezinteresat, ocazional sau serios, riguros, interpret, pragmatic. Certe sunt căutarea și așteptarea frustrantă a cărții pe care să o citești până la capăt.

Romanul începe cu o „excursie” într-o librărie în care cititorul caută noul roman al lui Italo Calvino, despre care citise în presă. Labirintul printre cărți este o ocazie de a le eticheta, de a le clasifica, cumva în aceeași manieră în care Frabetti așezase cărțile lumii pe cele nouă niveluri ale Infernului, în *Cartea iad*.

Obstacolul e, evident, unul dificil: „ți-ai făcut loc în librărie prin barajul dens al Cărților Pe Care Nu Le- Ai Citit, care te priveau de pe mese și din rafturi, încercând să te intimideze”. La finalul călătoriei, sentimentul rămâne frustrant, deși Călătorul își cumpără cartea dorită: „Ai mai aruncat o privire pierdută cărților din jur (mai bine zis: cărțile te priveau cu expresia pierdută a câinilor din cuștile hingherului care văd un fost tovarăș de-al lor îndepărtându-se în lesa stăpânului venit să-l elibereze)...”

Drumul călătorului prin librărie, care își clasifică, ordonează și etichetează cărțile nu după rațiuni de biblioteconomie, ci după experiențe personale, poate fi un bun pretext de scoatere la „vânzare” a propriilor preferințe livești ale cititorilor de la Cercul de lectură. Astfel, se pot gândi, după modelul lui Calvino, „etichete” ce să prilejuiască numirea unor cărți, vehicularea unor titluri, pe criterii strict subiective:

CARTEA CARE ȚI-A DISPLĂCUT, ȚI-A LĂSAT UN GUST AMAR

CARTEA PE CARE AI LUA-O CU TINE ÎN ORICE VACANȚĂ DE VARĂ

CARTEA PE CARE NU AI CREZUT NICIODATĂ CĂ O VEI TERMINA DE CITIT

CARTEA PE CARE AI CUMPĂRAT-O ȘI ÎNCĂ NU AI CITIT-O

CARTEA PE CARE AI DĂRUI-O UNUI DUȘMAN

CARTEA SAVURATĂ CA „DESERT”

CARTEA PE CARE AI INTENȚIA SĂ O CITEȘTI DAR MAI ÎNTÂI TREBUIE SĂ CITEȘTI ALTELE

CARTEA PE CARE VREI SĂ O AI LA ÎNDEMÂNĂ PENTRU A TE JUSTIFICA

CARTEA PEA SCUMPĂ PE CARE AI PUTEA SĂ AȘTEPȚI SĂ O CUMPERI CÂND VA FI LA JUMĂTATE DE PREȚ

CARTEA ÎN CARE TE-AI VISAT SAU MĂCAR TE-AI IMAGINAT

CARTEA PE CARE AI PUTEA SĂ O ÎMPRUMUȚI DE LA CINEVA

CARTEA PE CARE AI „DOMESTICIT-O”, AI TRANSFORMAT-O „A MEA”

CARTEA PE CARE AI VREA CU ORICE PREȚ SĂ O CITEȘTI ÎNAINTE DE LANSAREA OFICIALĂ

CARTEA CARE ȚI-A RĂSPUNS CEL MAI MULT UNOR PREJUDECĂȚI FORMATE

CARTEA DEJA CITITĂ FĂRĂ SĂ FI FOST NEVOIE SĂ O DESCHIZI

CARTEA FĂRĂ DE CARE CREZI CĂ AI FI FOST ALTFEL

CARTEA PE CARE AI RECIT-O DE CELE MAI MULTE ORI

CARTEA LA CARE TE-A TRIMIS UN FILM

CARTEA PENTRU CARE ȚI-A NEGLIJAT/ ȚI-AI NEGLIJA ACTIVITĂȚILE COTIDIENE

CARTEA CARE ȚI-A RĂSPUNS CEL MAI PUȚIN UNOR PREJUDECĂȚI FORMATE

CARTEA LA MODĂ PE CARE N-AI VRUT SĂ O CITEȘTI

CARTEA ÎN CARE AI FI VRUT „SĂ TRĂIEȘTI”, CA PERSONAJ
CARTEA CU CARE AI DORMI SUB PERNĂ
CARTEA „GREA” LA STOMAC
CARTEA DE CARE CREZI CĂ TE-AI FI PUTUT LIPSI
CARTEA CARE ȚI-A FĂCUT RĂU, CARE ȚI-A MÂNCAT DEGEABA TIMPUL
CARTEA PE CARE AI CITIT-O CA SĂ EPATEZI
CARTEA PE CARE ȚI-E FRICĂ SĂ O RECITEȘTI
CARTEA PE CARE O CAUȚI/ AI CĂUTAT-O ÎN ZADAR MULTĂ VREME
CARTEA PE CARE TOȚI AU CITIT-O ȘI, DECI, E CA ȘI CUM ȘI TU AI CITIT-O
CARTEA PE CARE AI CITIT-O APROAPE FĂRĂ ÎNTRERUPERE, FĂRĂ SĂ TE POȚI
GÂNDI LA ALTCEVA ÎNTRE TIMP

Acest „joc” poate scoate la iveală atât preferințele cât și cărțile care le-au displăcut, ambele situații generând contextul problematizării atitudinii față de carte. Astfel, în zona cărților care au displăcut, pe care nu le-au terminat de citit, de la care nu au învățat mare lucru, greu digerabile, care, altfel spus, nu merită citite (încă), s-au aflat cărți care au depășit capacitatea lor de înțelegere, care nu s-au putut așeza pe o experiență de viață sau culturală, nu care sunt fără valoare estetică. Este exemplul romanului *Misterioasa flacăra a reginei Loana*, a lui Umberto Eco, plină de referințe în special din cultura italiană a secolului trecut, sau *Ada sau ardoarea* a lui V. Nabokov (deși citiseră unii *Lolita*). Intră aici și titluri precum *Amintiri din copilărie* (pentru problematica ușor desuetă, ar zice), *Romanul adolescentului miop* (probabil din cauza așteptării de lectură construită vis- a- vis de M. Eliade), *Mara* (imaginea „duplicitară” a mamei) etc.

Cărțile de referință, de care nu s-ar despărți în vacanțele de vară, pe care le- ar recomanda oricui, prin care se „justifică”, care le-au răspuns așteptărilor, pe care le-au recitat de plăcere, pentru care au neglijat unele îndatoriri, pe care le-au citit pe nerăsuflăte, nu sunt dintre cele canonice. S-au numit cărți precum *Porumbelul Jonathan Livingston* a lui R. Bach, *Balzac și micuța croitoreasă chineză*, a lui Dai Sijie, *În curte la Dyonis*, volumul de nuvele a lui M. Eliade, *Zahei orbul*, *Povestea fără sfârșit*, *Harry Potter*, *Lumea Sofiei*, cărți din colecția Chic sau romane SF. (le amintesc în listele de cărți propuse).

Nu contează atât „formula” prin care se ajunge la cărți, dacă le recomandă sau interzic colegilor, dacă există păreri convergente despre lecturi. E esențial aici să se trimită la ele în urma unor experiențe autentice de lectură, să se justifice opiniile și să se incite la lectură.

Înțeleg, așadar, existența cercurilor absolut necesară și văd în activitatea lor, nu atât o achiziție de cunoștințe sau competențe cât o construire de sine. Nu interesează primordial, a produce, prin aceste activități, niște *decodori buni*, care, așa cum spunea Simona Popescu în Exuvii, să „analizeze stilistic diverse poezile clasice cu detașarea celui care studiază anatomia corpului uman pe mulaje de plastic”, ci a fi capabili de reflecție, de a avea un orizont pe baza căruia să producă legături creative, originale, neașteptate și neprogramate și de a împărți celorlalți bucuria lecturii.

Bibliografie

Appleyard, J. A. *Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood*. New York, Cambridge University Press, 1990.
Barnes, D., *Supporting Expository talk for Learning*, Portsmouth, NH, Heinemann, 1993.
G. Bachelard, *Poétique de la reverie*, Paris, PUF, 1961.
Matei Călinescu, *A citi, a reciti*, Editura Polirom, 2003.
Umberto Eco, *Limitele interpretării*, Constanța, Editura Pontica, 1996.

W. Iser, *Actul lecturii*, Editura Paralela 45, 2006.

Langer, J. A., *Rethinking Literature Instruction*, Urbana, National Council of Teacher of English, 1992.

Nicolae Manolescu, *Cititul și scrisul*, Editura Polirom, Iași, 2002.

Lecturiada, Coordonator Monica Onojescu, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005.

Alina Pamfil, *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*, „producere de text din text”, Editura Paralela 45, Pitești, 2003.

H.- R. Patapievici, *Omul recent*, Editura Humanitas, București, 2001.

Christian Poslaniec, *Les animations lecture*, BBF, 1999.

Simona Popescu, *Exuvii*, Humanitas, Editura Polirom, 2004.

Perspective. Revistă de didactica limbii și literaturii române, nr. 2/2004.

Paul Ricoeur, *Le conflit des interprétations*, Paris, Seuil, 1969.

Singer, Jerome L., *The Childs World of Make- Believe*. New York, Academic Press, 1973.

Jean Starobinski, *Textul și interpretul*, București, Editura Univers, 1985.

George Steiner, *După Babel*, București, Editura Univers, 1983.